

SLOVENEK.

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	3 " 30 "
" četert leta	1 " 70 "
" mesec	— " 60 "
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četert leta	2 " — "
" mesec	— " 70 "

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr. ktera se trikrat natiskuje; več pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bođi živ na veke!“

Nar. posem.

Št. 65.

V Celovcu v sredo 15. avgusta 1866.

Tečaj II.

Na razpotju.

Zdaj po končanej vojski vidimo, da je kriva naša politika na zunaj in na znotraj dotirala Avstrijo v sedanjo nesrečo in sramoto. Ako premišljujemo, da so dunajski diplomati in politikarji več kot 300 let delali vse narobe, ne bomo se čudili, da nas tepejo tolike nadloge, timveč občudovali bomo Boga, ki posebno ljubeznjivo čuje nad Avstrijo.

Po Avstriji živijo razni narodi, ki govoré posebne jezike, imajo svoje posebnosti in navade. Kaj pa so vganjali politikarji dunajskega kopita? Vse žile svoje so napenjali na to, da vse narode prenaradijo v Nemce, nemščina jim je bila — edino potrebno in zveličavno. Tako so počenjali Metternich in Schwarzenberg, Buol in Rechberg, Kraus in Plener, Bach in Schmerling, sami Nemci in pijani nemške omike in slave; drugi možje se tudi niso jemali, da bi vodili državno kermilo. Pravega Slovana še nismo čutili na čelu naše vlade! Pri vsem svojem nemčarenju pa Avstrija ni bila nemškemu narodu prav prijazna in dobra; zatorej se je nepremakljivo držala nemške zveze l. 1815, ktera je visok jez postavila, da se nemški narod ne zedini in svobodno ne napreduje. Tudi v Italiji je imela stara Avstrija svojo roko pa le k nesreči Italije in Avstrije. Italija je ostajala raztrgana in se ni mogla po svojih potrebah razvijati, Avstrija pa je za ta malo slavni namen dajala denar in prelijala kri svojih narodov.

Da se pa avstrijski narodi ne prevzamejo, držala jih je vlada terdo na uzdi. Na nogah je stala velika armada ali vojna, — napravila se je neštevilna birokracija, ki je po ostrih paragrafih sukala sirotne podložnike, — plačevala se je cela truma znanih ogle-

dubov in ovaduhov (špijonov), ki so gledali na vsako stopinjo in stregli po vsakej besedi. Svobodno gibanje, resnično napredovanje avstrijskih državljanov je bilo dunajskim politikarjem hud tern v peti in za srečo pa blagostanje naše države poslednja skerb.

To je bila politika stare dunajske šole; kam nas je pripeljala, vidimo ravno zdaj, ko stojimo na razvalinah naše slave in sreče!

Dunajska politika stoji na razpotju; kam se bode zasukala, na desno ali na levo, pokazala bode prihodnjost. Mi Slovenci, ki smo zvesti Avstrijanci od pete do glave, srčno želimo, naj se okrene na pravo, na novo pot. Stara naša šola je naredila tak velik fliško in tako jasno pokazala, da je za nič, da noben Avstrijanec ne more žeteti, naj ostane naša politika — stara: nemško-centralistična in rakova. Naj torej za kermilo naše vlade poprimejo možje raznih narodnost, katerim Avstrija ni nemška država, timveč domovina raznih narodov, katerih sveti poklic je svobodno živeti in dušne pa telesne moči veselo razvijati.

Pa čas leti hitro naprej, ljudje že težko težko čakajo, da se nastopi prava pot in se naše razmere zasučejo na bolje.

Beseda „prepozno“ je v Avstriji že večkrat pokazala, kaj da premore; žalostno in škodljivo je, ako se pravi čas zamudi! Avstrija ni bila volje poslušati tistih glasov, ki so jej svetovali, naj Italijo prodá. Zdaj bi jo rada prodala, pa pravi čas se je zamudil, „prepozno“ je! Slovani in Romani so vlado svarili, naj se s Prusi v vojsko ne spuščá in raji z lepo vse poravna. Zdaj pa, ko je čutila pruské iglenice in sable, zdaj bi bila se ve da volje, pa pravi čas se je zamudil, prepozno je! Na Českem so ljudje

prosili, da se jim da orožje v roke in napravi zoper Pruse černa vojska, pa naši modrijani tega niso dovolili in so vselej zveste Slovane černili in ovajali, da se bojo z orožjem v roci le vzdignili proti vladi. Poznej bi bili radi vsakemu možu dali puško in obesili sablo na ramo ne samo na Českem, temuč tudi po drugih deželah, — pa pravi čas se je zamudil, vse je bilo „prepozno“!

Vlada naša stoji „na razpotju“, naj se ne vaguta na to in uno stran, naj se podviza nastopiti pot, ki ga je presvitli cesar in sedanje ministerstvo pokazalo v septemberskem manifestu. Svitli cesar in vlada ne sili svojih narodov na to ali uno pot, — „prosta je pot“, — le na to naj visoka vlada narode svoje priganja, da nemudoma izrekó in na znanje dajo voljo svojo. „Na razpotju“ ne smemo predolgo postajati, da pravi čas ne mine in spet prepozno ne bo!

Prošnja.

Talijanom raste od leta do leta bolj greben. L. 1859 so pograbili Lombardijo, l. 1866 Benecijo in še s to niso siti in zadovoljni, zdaj se jim sline cedijo še po Dalmaciji, po Istri, po Terstu, po Goriškem in južnem Tiroljskem. Talijani tirjajo te dežele na slanjaje se na narodno pravilo, češ, te dežele so talijanske, kajti po njih prebivajo Talijani.

Da se južno Tiroljsko ne odterga od severnega, nemškega Tiroljskega, za to naj skerbé tiroljski Nemci in dunajska vlada. Kakor časniki pišejo in tudi tiroljsko ljudstvo govori, pripravljeni so vsi prebivalci —

Besednik.

Program ljubljanske gimnazije.

Znani g. Melcer je tadi letos v programu naše glavne gimnazije slovensk spisek priobčil. Zahvali se mu, dragi Jeriha! da se je med toliko množico nemških profesorjev prizadeval, nam vsaj nekoliko iz spomina izbrisati, da sredi slovenske zemlje, sredi slovenskih dijakov — sredi slovenske prihodnjosti — le tujei gospodujeja. Da je res tako, te ne spominjajo samo tužne dogodbe preteklega šolskega leta, — program sam ti na prvi pogled to spričuje: Nemški sestavek „die sogenannten Einwanderung der Claudier“ stavi pred slovenskega! Pa ta spisek, kateremu oče je tebi jako priljubljeni prof. A. Heinrich, pustiva pri miru, ker o njem hočem pri drugej priložnosti sporočati in marsiktero bedasto misel spodbijati. Pregledovala in pretresovala bova le Melcerjev spis z zanimivim naslovom: „Kako naj bi se učila zgodovina v naših srednjih šolah?“ Ne bilo bi pa prav, dragi Jeriha! ako bi ti to kritično pismice razglasil, ker g. Melcer in njegovi pajdaši

so še zmiraj nekoliko razkačeni, da je na čutnicah bolelni Jernej pretres lanskega Melcerjevega spiska objavil. Še pri Smrekarjevi novi maši so se jezili in ugibali, kdo da bi bil navihani presodnik, ne mislé, da med njimi sedi. Ti ljudje bi radi, da bi vsak njih pesem krožil, ali prav za prav še celo kot Serb pravi: „Hrani me sita pa vari mi žita“; pa saj veš, da nisem vajen, da bi strigel in strigel, kjer ni ne dlake ne volne!

Sedem strani dolgi sestavek omenja v vvodu, kako važno in imenitno je zgodovinsko znanstvo in toži, da dijaki srednjih šol, zlasti pa na gimnaziji, v zgodovinskem nauku le malo malo napredujejo. V razpravi si pa stavi sledeča prašanja: Kaj je zgodovina in njen pomen? ktera so njena pomočna znanstva? katero podlago naj ima in kako načelo? ktére dušne moči naj se ji budijo v prid? katero metodo ali način učenja bomo tu pa tam volili? kako se je nekdaj učilo, kako se pa zdaj uči? kakšne so naše šolske bukve? kako je z domačo zgodovino kranjske dežele in slovenskega naroda?

Na 12. strani reši prvo prašanje v eni versti in deli zgodovino po zapopadku, po obsežku in po epohah ali dobah; omenja zgodopisja in zgodovinskih virov in zaduje

deli v govorivne in brezglasne, pa našteva perve in druge. Med pomočnimi, ali kot Melcer piše, med pomočnimi znanstvi imenuje zemljepisje, kronologijo in geneologijo in bolj obširno o njih zlasti o zemljepisji in njegovih delih govori. Na 13. in deloma na 14. str. razpravlja drugo prašanje, zameta zgodovinsko znanstvo samo na sebi in priporoča, naj se dijaki precej soditi učé: kako? in zakaj? kaj je dobro, kaj pa napačno? Pamet ne more presojevati zgodovinskih zgodeb; vera, le prava katoliška vera je prava presodnica, le ona naj bo vodilo in merilo pri zgodovinskem nauku; resnica je, pravi on, da „od Kristusovega rojstva do zdaj je vsa zgodovina le cerkvena“. Načela zgodovinskega znanstva so različni pisatelji v različnih stvaréh iskali, vendar že Herodot, ali Melcerju prav za prav le šolski svetovavec Wilhelm, nam kaže, kako naj iščemo v zgodovini bogatih zakladov cenevrednih zgodovinskih resnic. Dušne moči in občutke, ki naj jih zgodovinski uk redi in goji, naj bodo spomin, pamet pa serce. Spomin ali pomnjivost je shramba vtisov, besedi . . . in ločimo jo v pomnjivost za reči in besede, za čas in kraje. . . Pamet naj prihranjene zaklade historičnega znanstva presoja in ko rodovitna rosa bo padel tak poduk na mlado

od otroka do starčka, od deklice do stare babice — vsi od konca do kraja so pripravljani vzdigniti se zoper Talijane, ako bi volje bili staro tiroljsko deželo pretergati: Tu bode prava črna in kervava vojska do poslednjega moža, ako Talijani ne dajo miru. Za južno Tiroljsko se ne bojimo, porok so nam tiroljski junaki.

Malo skerbi nam dela tudi Dalmacija, ktera je bistveni in obstojni del trojedine kraljevine. Da ta kraljevina ostane cela, za to bojo skerbili južni naši Slovani pa visoka vlada na Dunaju. Pa po tem, kar so Talijani pri Visu skupili, gotovo ne bojo si upali, perste svoje po Dalmaciji stegati: Grozdje ni zrelo, rekla je zvita lesica, ki do njega ni mogla! Noben pameten človek tudi ne more zapopasti, kako in zakaj hočejo Talijani pritisniti novej talijanskej kraljevini našo staroslavno Dalmacijo. Jugoslovanski bratje jih bojo že nabrasili ter jim pokazali, kaj je pravica in resnica: Dalmacija je slovanska in ostane slovanska!

Ostane nam torej še govor o Istri, o Terstu in o Goriškem, in ravno te dežele nas Slovence tičejo do živega, kajti one spadajo k notranje-avstrijske skupini, ktera bo obsegala ravno imenovane dežele pa Štajersko, Koroško in Kranjsko.

Čas je torej in živa potreba, da se preiskuje in dokaže, ali imajo Talijani pravico do teh dežel. Talijani tirjajo te dežele na podlagi narodnega pravila. Oni pravijo: Te dežele so talijanske, torej spadajo po narodnem pravilu k talijanskej kraljevini. Pogledjmo torej in preiskujmo, ali so te dežele: Istra, Primorska in Goriška, res talijanske?

Mi Slovenci terdimo ravno nasprotno, namreč da so te dežele po silnej večini ondotnih prebivalcev slovanske. Vlada sama je napčno to muho, da so te dežele talijanske, Talijanom v glavo vteknila; ona sama je tam širila talijanski duh in talijansko idejo: Uradnije je napravila talijanske in šole talijanske, iz talijanske moke si je vlada spekla kruh, kateri jej menda zdaj ne diši! Slovanov po teh deželah pa ni videla in spoznala, — zdaj pa morajo ti zaničevani Slovani braniti in pomagati, da te dežele ne gredo nam v zgubo. Da bi visoka vlada spoznala to svoje obiskovanje, in kaj jej služi v srečo in slavo! Pustite torej potalijančevanje in poprimite se narodne ravnopravnosti!

Mi terdimo, da so večkrat imenovane

dežele slovanske. Od Istre in Teržaškega to lahko in na tanko dokažemo, — imamo dosti starih pripomočkov pri roci; zastran Goriškega pa prosimo, naj nam kak slovensk rodoljub pod ramo seže, statistiko zastran narodnosti sestavi in nam pošlje, da jo v „Slovenca“ razglasimo.

V Celovcu.

✓ Politični razgled.

Najprej naj omenimo kaj o političnih zadevah. Nasprotniki kakor prijatli sedanje vlade so tiščali in tiščé na to, da bi ona začela kar je najprej in najhitreji mogoče, notranje avstrijske zadeve v red spravljati. Ktero pot naj bi tu nastopila, kaže jej to septemberski manifest, ktereja je ona sama oklicala in ga tudi federalisti po vseh deželah kot za edino pravo in mogočo pot, po ktere se Avstrija naša dá preroditi in obnoviti, spoznajo ter so tudi pripravljani z besedo in djanjem braniti ga in pomagati, da se v življenje vpelje, naj velja, kar hoče! Za federalizem pa stoji večina avstrijskih državljanov, tedaj je tudi večina za tisto politiko, ki se nam je v septemberskem manifestu naznanila! Pa centralisti in dualisti so mu nasproti. Že zdaj, ko so bili znani česki in hervaški rodoljubi na Dunaju, morali smo brati strašne reči zoper federalizem in zoper vse tiste, ki se zanj poganjajo. Po Nemcih je, in Avstrija je pogubljena, če ga v življenje vpeljejo! In vendar nihče kaj tacega terditi in ljudi dražiti noče, razun kdor je poln strasti, ali pa gluhi in slep revček. — Pri tej priliki naj omenimo, da so se na Dunaju zbrani Slovani o splošnih zadevah porazumeli, da sta bila Palacki in Rieger tudi pri cesarju, in da poljski časniki pišejo, da bode Goluhovski gotovo ali za namestnika ali pa za dvornega kancelarja izvoljen.

Vladine novine so nam zdaj razjasnile, da v tistih krajih na Českem, kjer ni Prusov, ni bil oklican pravi obsedni stan, ampak da se je le zavolj ogleduhov postava zastran domače in osebne pravice začasno vzdignila.

Čehi, zlasti pa Pražani, so kaj hudi na dozdanjega svojega dež. namestnika grofa Lažanskija, ker jih je menda na Dunaju černil in ovajal zlasti pa obrekoval praškega župana dr. Belski-ja, ki je v zdanjih nadlogah tako verlo mesto zastopal in se tako neutrudljivo in darežljivo obnašal, da mu ne samo mesto Praga, ampak cela de-

žela hvalo in slavo poje. Pravijo, da, če bi se imel ta grof zopet nazaj verniti, odstoppo na mah vsi mestni zastopniki. To je res čudno! Cesar hvali Pražane zavolj njih lojalnega obnašanja, ta grof pa, ki se svojimi uradniki ni nobene večje skerbi imel, kakor to, kako in kam da bi bil prej pred sovražnikom vtekel in se skrtil, le-ta se derzne zvesto ljudstvo, ki je bilo od vseh zapuščeno, še ovajati in čerčiti. Taka je birokracija!

Svet se čudi, kako da je postal znan časnikar Warrens dvorni svetovalec, g. pl. Kappel von Savenau pa, ki je pred neka časom pri fin. ministru tolikanj veljal, da je v pokoj djan. Mi se tudi!

Deržavni minister je posebno komisijo izvolil, ki naj hitro pozve, koliko škode je sovražnik po naših deželah napravil, da se potem vse primerno odškoduje. Le-ta je že tudi pričela svoje delovanje v doljni Avstriji.

Baron Hübner je bil te dni nagloma iz Rima na Dunaj poklican, — pravijo, da zavolj notranjih zadev.

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Primirje; veselje; priprege; pomanjkanje žaveža; vreme). Spet se je „Slovenec“ skazal dobrega preroka. Ropotali so po železnici vozovi in prevažali vojake in vojaško opravo, kakor bi pred durmi bila dolga in kervava vojska. Vsemu temu vkljub smo vendar le terdili, da je vojska tudi na Laškem pri kraju; zdrava pamet mora ja človeku povedati, da Talijani, ki so komaj le samo tretjino naše junaške armade na kopnem in na morju tako kervavo čutili, tako prederzni in abotni ne bojo, da bi se s celo našo armado poskusili. Zatorej so se Talijani, kakor časniki naznanjajo, poslednjo minuto zmordili in se vdali vsemu, kar Avstrija tirja. Imamo zdaj primirje, iz ktereja se bode skorej porodil pravi mir. Zatorej je pa tudi cela Avstrija vesela, posebno pa naša gotovo ne bogata koroška dežela. Kakor uradni časniki obljublajo, misli ministerstvo precej po sklenjenem miru krepko nastopiti pot, ki pelje k ustavnemu življenju. Sklusal se bode ogerski zbor, za njim pa drugi deželni zbori, kateri bojo dokončno rešili državopravna vprašanja. Naj bi se ne zamujala nobena minuta; grozno veliko

serce, katero se bo po njem zboljševalo in okrepevalo v vsakteri kreposti.

Metode, zgodovinsko znanstvo obravnava, imamo tri — letopisno, narodno in enočasno metodo; po glavnih znamkah jih zaznamuje, odstrani letopisno ko za zgodovinski poduk nepripravno in pravi, da stari zgodovini je samo etnografična (narodopisna) metoda primerna, v drugih oddelkih pa naj se rabi istodobna. — Da bi pa pravo zadel, pregleduje na dolgo in široko nekdanjo (1818—1849) osnovo zgodovinskega uka in za njo stavi sedanjo; potem primerja staro osnovo novi. Iz vsega pa sklepa, da je sedanja naredba slaba, ker se mladenči zgodovine nikakor dostojno ne naučé. Od srede 17. str. g. Melcer svoje nasvete objavlja, ktere pa sam prečitaj, ker moral bi jih od besedice do besedice navesti, kajti posneti jih ne morem. K tem pa pristavlja načert za uk domače zgodovine slovenskega naroda. Tako g. Melcer.

Po stari tebi, dragi Jeriha! dobro znani šegi začenja g. profesor s Ciceronovim govornikom (II. 36) po obsegu kot po pojemu primerni vvod in ugiba, zakaj dijaci najljubljanskej gimnaziji nikakor ne napredujejo ne v splošni ne v domači zgodovini in zakaj znanstvo zemljepisja od leta do leta hira. G. profesor ugiba in ugiba ter celó

Cicerona na pomoč kliče, pa vendar ne more uganiti, zato si stavi, mislé, da osnova je vsega tega kriva, omenjena prašanja.

Tu ne bom preiskaval, ali je g. profesor na vprašanje: „Kaj je zgodovina?“ natanko odgovoril. Prašati ga pa moram, kaj ima razdelitev zgodovine po pojemu, po obsegu in po dobah opraviti z njegovo nalogo? Zato sem popred naslov sestavka trikrat prečetal. Kako se veže z njegovim predmetom cela razprava o zgodovinskih izvirkih in vse ono, kar je na 15. str. o analitični, etnografični in sinhronistični metodi i. t. d. omenjal, kot da bi ne bil vedel o svojem predmetu nič drugega povedati, je ves ta „ričet“ nabral iz šolske knjige — iz znanega Pütza, vkroje pa je skorej po besedah posnel iz vvida tako psovane Roteckove občne povestnice. Vsak, ki ima le malo zdrave pameti, priznal mi bo rad, da se vse, kar Melcer o zemljepisji, časoslovji in rodoslovji krajše ali obširnejše razklada, njegove razprave še dotika ne. Kteri učitelj in odgovitelj, kteri, ki ima v odgoji le besedice govoriti — g. Melcer je po naslovu zlasti za take pisaril — bo bravši, kaj je zemljepis, kako se deli, kaj nam zvezdni, kaj prirodni, kaj deržavni razkazuje? i. t. d., mogel razsoditi, kako naj bi se učilni načert prenarobil in zboljšal, da bi se povestnica

v srednjih šolah z večim vspehom učila. Vidi se pa tu kot na 16. str., da sta Ritter in Humbolt zastoj pisala, da se Bähr in Murchison zastoj trudita, kajti Melcerjeva učena in pedagogična glava še zmiraj ne prizna zemljepisu posebne znanstvene vrednosti. On bi rad vse za rep privezal; ali se na tem po blatu dera ali pa v blatu ostane, zato mu ni dosti mar. Kako bi ga zavernil slavni zgodopisec Ranke, ki pravi, da je zemljepis znanstvo samo záse in zlasti pri šolski odgoji važnejši ko zgodovina.

Nekoliko v bolj ozki zvezi z njegovo razpravo je pa to, kar je na 13. in 14. str. sestavil. Želeti bi bilo, da bi se na naši gimnaziji zgodovina nikoli tako suhoparno učila ne bila in tudi v prihodnje ne učila; želeti bi bilo pa tudi, da bi bil g. Melcer jasnejše pisal, slovenski pisal pa tudi slovenski mislil ne pa nemški. Odveč se mi pa zdi, ko se bori zoper Husa in Renana, zoper Lutra in Voltaira in misli, da jim porogubne rane seka, rekoč: „od Kristuzovega rojstva do zdaj je vsa zgodovina le cerkvena“. Le enega veljavnega zgodopisca ne poznam, da bi ne priznal koliko novih, blagih idej je po kerščanski (ne pa „kristjanski“) veri človeško življenje prešinilo. G. Melcer tu maha po temni megli ko ranjki don Kvižot

dela čaka naše poslance. — Koroška dežela naj se pa še posebej veseli, da vojske ne bo več; že je jela okušati sladkosti vojskinega hrupa. Te dni je že 300 vozov iz spodnjega Koroškega šlo proti Belaku predprege vozit. Vse se je čudilo, da so šli vsi vozovi čisto prazni, ako ravno se po železnici za vojake vozijo razne potrebščine. Lehko bi se bilo kaj dnarja prihranilo; naj bi se gledalo na vsak krajcar! Dalje slišimo, da po gornjem Koroškem za vse reči že terda hodi; manjkuje prostora, žita, mesa, kruha i. t. d. Te dni je nek kupčevavec celi velik voz na dva konja kruha nabasil, — pa ni se bil v Kanalskej dolini mudil pol ure in bilo je vse — ne razprodano — le stergano. — Pa skorej se oberne na boljši, ker pojde velik del naše armade domu, da si služi sam svoj kruhek in se živi. Spet se sliši ta misel hvaliti, naj se redni in pravi vojaki spusté na dom, „prostovoljni strelci“, ki večidel nimajo nikamor iti, ostanejo pod puško; za celo državo bo to velika polajšava in sreča, prostovoljecem pa tudi gotovo po volji. — Zdravje po našem mestu je zmirom izvrstno, vojaki bolni in ranjeni se pridno ozdravljajo in pošiljajo domu. Pa druga nevarnost in nesreča nam žuga. Vreme je tako neprijetno, da bode na polju vse konec vzelo. Tudi povodenj škodo dela; tako, postavimo, je Drava v Podgorskej fari že 6 hiš odnesla, — zemlje pa že tudi groza veliko. Mraz in dež je in ni podobe, da se vreme skorej preverže.

Iz rožne doline. (Hvaležni učenci; — vsakemu svoje; delo v Borovljah; cigani; lovci). Ni ga pametnega učenika, ki bi ne terdil, da je bil rajni šolski svetovavec Š. Rudmaš tako zveden šolnik, da je malo taci. Zraven pa je za šole in učitelje skerbel ne samo s peresom in z besedo, kar je prav dober kup, timveč pomagal je tudi v djanju in daroval za šolske zadeve vse, kar je imel. Kako je to, da se tak mož tako hitro pozabi, — da šteje celo hudih sovražnikov? To mu je največi greh, da je bil Slovenec ne samo po rodu, timveč tudi v resnici in pravici. Naj pa pozabi rajnega Rudmaša celi svet, — učenci spodnjega Roža ga ne pozabijo; kakor vsako leto so tudi letos opravljali po rajnem v cerkvi sveta opravila. Naj v miru počiva! — V št. 50 je „Slovenec“ prinesel nek sestavek o št. Janški šoli; naj o njem tudi jaz par besedi spregovorim. Šola v št. Janžu se v njem tako rekoč do nebes povzdiguje in hvali, da bi človek že mislil, da Kapelska

po mlinu na sapo; se ve da le nezvedence zna motiti tako prazno prebiranje besedi.

Hudo bi se pa z g. Melcerjem lahko prepirala o pravem pomenu besede „vednost“. Pa saj bi bilo vse bob ob steno, kajti znati je, da njemu so le deduktivna ali izpeljavna znanstva prave vednosti, o navodnih ali induktivnih se mu pa še sanja ne. Ako pride k meni v kraljvo dolino, dal mu bom John Mill. Stuart. A system of Logick . . . (London 1843), kajti drugi del, ki induktivno logiko, in tretjega, ki moralna znanstva obdeluje, bi gotovo z velikim pridom čital; že naprej vem, da bi se njegova misel o matematiki kot vednosti vseh vednosti zelo predrugačila.

Z veseljem povdarjam, da g. Melcer francoskih prekucahov — ako jih prav tako zove — z nova ne kamnuje, ampak v živi dokaz večnih npravstvenih resnic znane besede iz republikanskega koledarčeka navaja. Ni bilo pa treba koledarčeka pregledovati, ker se tista misel nahaja v „déclaration des droits . . . du 34/6 1793 art. 6. kot že v déclar. . . du 3. sept. 1791 art. 4 in v déclar. . . du 5 fruct. an. III. (22. avgusta 1795) art. 2.

(Konec pride.)

šola, kamor so št. Janški otroci hodili poprej, ni bila jim k nobenemu pridu, ali pa morebiti še celo v zgubo in škodo. In na vse zadnje bi ljudje Kapelske fare, posebno iz Svetnjevasi, modro ravnali, ako bi svoje otroke naravnost v št. Janž pošiljali v šolo. Da je domača šola boljša kakor ptuja, tega ne bo nihče tajil, tudi jaz ne. Da pa bi bili poprej št. Janški otroci tako slabo in neredno obiskovali Kapelsko šolo, in tako malo se naučili, tega nihče terditi ne more. Šolski izkazi pričajo, kako pridno in zvesto so otroci hodili v šolo, koliko se naučili; in tudi še zdaj nekteri št. Janških otrok hodijo v Kaplo, pa nobenega dne, nobene ure ne mudijo, in se prav lepo učijo. Da se je pa vendar pri vsem tem dosihmal po dokončanih vsakdanjih šolah tako malo otrok v št. Janžu poprijelo branja molitvenih in št. Mohorjevih bukvic, tega ni kriva toliko šola, kjer so se tudi brati naučili, ampak to, da so se premalokrat spodbujali in v nemali! Ljudstvo je tako rekoč še spalo. Zdaj se pa kakor povsod tudi tamkaj zbuja, in čedalje bolj spoznava in občuti, da je človeku čitati in pisati potreba, kakor ribi vode. Saj se taka tudi godi po drugih farah, kjer prebirajo se bukvice in kjer Mohorjevo društvo šteje družnikov, kakor menda nikoli poprej! Da bi pa kdo bil šel v Borovlje k gosp. predstojniku in bi ga bil nagovarjal, naj št. Janško šolo razkadi, to ni res, timveč le to se je po strani govorilo, da s tim, da se je v št. Janžu nova šola napravila, učenik v Kapli veliko zgubo terpi in prav bi bilo, da se mu zguba poverne. To ni nobena tožba ali graja zoper uno šolo, temuč je le pravična pritožba zoper krivico in škodo, ki se učeniku godi. Tako po mojih mislih ta reč stoji in mislim, da jo dobro vem. — Cela rožna dolina je vesela, da se je v Borovljah spet delo začelo. Dokler so tam kaj dela imeli, ni bilo pri nas tako terda za denar. Voznina čez Ljubelj je skorej čisto zastala, — fužine komaj da životarijo in še Borovljani so bile skorej mertve, ni čuda da ni prisluzka in da je goldinarček tako čuda želčen kakor bela vrana. Oživi se pa delo, oživela bo tudi cela dolina. —

Se druga nesreča nas stiska. Pritepla se je že pred nekimi tedni cela truma ciganov, ki strašijo, molzejo in nadlegujejo celo okolico, posebno v Podgori in Košentavri. Občinski naš župan, g. J. Oblaser, je že poskušal odpraviti te potepuhe na vse sorte, pa mu ne gre izpod rok; vsi bi bili iz serca hvaležni gospodu, ki bi nam pomagal zapoditi jih. Terpimo že dolgo pod to sibo! — Uno nedeljo zvečer so peljali v Celovec divjega kozla, ki so ga Celovčani ustrelili za Verhom. Vsako saboto bomo videli gospodo iz Celovca voziti se na Bistrico, ki v nedeljo zjutraj po Rutah zverino lovi. Nekteri gospodje pa menda celo v Rutah stanujejo; tako sem slišal praviti, da sta zdaj v Rutah gg. Teischinger in Moser; prvi je predstojnik, drugi pa adjunkt pri okrajnej sodnji celovške okolice, oba imata odpust ali urlaub, da se malo oddahneta od svojega grozovitnega truda. G. Moser ima odpust na 6 tednov zavoljo bolehnosti in baron Sternek na dva meseca pri ravno tej sodnji. Kdo neki dela, ali mar ni nič opraviti?

Iz Bekštajna, 31. julija, F. V. (Polit. kvasanje. — Nemški — „hervorragend“. — Različne reči.) „Od sela do sela okrog verši, ko jeka v zaperti puščavi“. Ove Koseski-jeve besede v pesmi „vojaški“ so za sedanjo stališče kaj značajne. Da, idi od sela (vasi) do sela, povsod bodeš slišal o vojski, orožju itd. govoriti. Idi čez polje, in čul bodeš različne „basni“ o Garibaldi-ju, italijanski in pruski vojski, ki si jih hlapi pripovedujejo. In stopi še le v kako gostivnico! Tu bodeš slišal — ne le po kmetih, temuč tudi po mestih — pravo politično kvasanje, da ti bo — „špecifičnemu Avstrijancu“ — slabo

djalo, ali pa da si bodeš ušesa zatislil in ubežal. Tu te kdo sili sè svojo politično vednostjo, ktere se je iz „neue Freie“, „Telegrafa“ in drugih takih časnikov naserkal. Razloži takemu politikonu nasprotje in nasledke — Bog nas obvari! — njegove (??) politike, tako te bode debelo gledal, in z glavo majaje ti naposled odgovoril: Morebiti imate prav; pa „neue Freie“ je tako pisala. (!) Kdor je naše nemške omikonosce pred vojsko slišal govoriti in jih zdaj zopet sliši, bode pač rekel: „Bog in — cesar jim odpusti, oni ne vedó, kaj govoré!“ One dni so nekteri nemški časniki, kteri tudi brezvestno pisarijo, naj se vojskujejo do zadnjega moža, velik krik zagnali, ker sta se na Dunaju dr. Palacki in Rieger prikazala. Zabrenčili so jo, da z federacijo v Avstriji ne sme in ne more nič biti, ker najbolj „hervorragend“ narodoma, nemškemu in madjarskemu, ni to po volji. Preziraje, da Palacki in Rieger nista zarad kake politične sisteme v Beč potovala, hočemo preradi pripoznati: Politika nekterih nemških časnikov je res „hervorragend“, t. j. po dobna „den hervorragenden Klippen“ — iz morja šterlečim skalam, na kterih se ladije lahko — razbijejo! — — Naš občinski odbor je sklenil, da v naši občini ob semnjih in cerkvanjih ne sme nikjer biti plesa, dokler se politično nebó bolj ne razvedri. Prav! — Letina je tu okrog le bolj srednja. Ječmen so v krajih le pokosili, ker se je komaj iz trave videl. Turšica pa še lepo stoji. V št. lenarški fari je 16. t. m. toča neki obilno škode naredila. — Vreme je zdaj nekaj časa prav čudno. Ko se najmanj nadjaš, pa se začne bliskati, treskati in iz oblakov kakor iz vedra liti. Vsak dan pride kaka ploha. Bog daj kmali boljše vreme!

Iz Grabštajna. ?? (Povodenj. Letina. Prošnja) Zavolj slabega vremena in vednega deževanja je Kerka tukaj pod vesjó tako narastla, da nam je potopila vse pašnike in travnike. (Tudi Drava je zelo velika.) Naši kmetje morajo tedaj vso živino domá po hlevih kermi, ker ne morejo ž njo nikamor na pašo. To je velika nadloga, zlasti za tiste, ki imajo med drugim tudi veliko prešičev, ki se po letu večidel na pašnikih prerede. Sicer pa ni bila ravno slaba letina, — da bi le skorej mirnejši časi nastopili, ki si jih vsak, bodisi kmet ali gospod, iz serca želi. Že to nas s strahom navdaja, kar slišimo iz Českega in od drugod, kjer sovražnik brez usmiljenja razsaja in vzame, kar dobi, — kaj bi še le začeli, ko bi se tudi nam enaka nesreča dogodila? Bog nas je milostljivo varuj! — Se to naj pristavim, da si tukaj kaj zelo želimo, posebno v današnjih viharjih časih, da naj bi se napravila v našej vesi poštna podružnica. Naš okraj je velik in razširjen, železnico in kolodvor imamo tako rekoč pred nosom, — v Celovec pa je, če tudi ne pol dne hodá, vendar le precej odročno in za marsikterega deleč. Dandašnje pa je težko in jako mudivno, če je treba deleč na pošto hoditi, delo muditi in za to še posebne stroške delati, posebno če se pomisli, da imamo tu kolodvor tako pri rokah. Drugod so skerbni za vsakoverstne polajšave, — naj bi se tudi nas kdo usmilil!

Iz slovenskih goric 12. avgusta. S. (Svečanost; tatje; polja.) 5. t. m. so obhajali v ščavniški dolini slovesnost, kakoršne ljudje že dolgo ne pomnijo. Blagoslavljala sta se dva križa, ktera je tamošnji predstojnik napraviti dal. Posebno eden se kaj odlikuje; podoba križanega je 5 čevljev visoka, in je veljala čez 50 gl. V celi okolici, da, v celi župniji nisem videl tacega dela! — Dolgo pri nas ni bilo nič slišati o tatvinah. Ljudje so se že veselili misleči, da bode zdaj zanaprej vedno mir, ker so vse potepuhe, kteri so se pri nas klatili, v vojske vzeli. Ali sedaj se zopet čudne reči slišijo! Zadnje dni preteklega meseca sta dva mlada fantá, ki sta s svojo

materjo v neki koči živela, pri sv. Jurju na Goriškem kravo in telico ukradla. Njuna mati je pred kratkim svojo kravo prodala in denarje morda zapravila. Da bi si pa zopet kravo pridobila, nagovorila je sina, da sta doprinesla to gerdo delo. To hudobijo na den spravil je nek mesar, kteremu so hotli telico prodati. Zdelo se mu je čudno in sumljivo, kako bi mogla vincarica tako telico prodati. Ta svoj sum razodene njenemu gospodarju. V kratkem tudi lastnik živinčet to novico zve in pride po svojo kravo in telico. Tata sta jo potegnili in se v hosto skrila in tako še ni bilo mogoče nju dobiti v pest in sodnji izročiti. — V „Negovski vasi“ so ravno te dni pri dveh hramih vse žensko perilo pokradli. Tatu niso mogli zasačiti, ali ves sum leti na prej omenjena tata. Kako se ta reč prav za prav ima, bode še le sodnija zvedela, ko begunca vjame, kar se bode brž zgodilo. — Naša polja so že dolgo dolgo zastonj po dežju zevala; sedaj so pa ga vendar le obilno dobila. Nadjamo se veliko ajde; če nam le prerana slana ne bode vsega upanja vničila kakor pri reži.

Iz Ljubljane 8. avgusta. (Še neka j o koledarjih družbe sv. Mohora in slovenske Matice; — nov nasvet o tej zadevi.) Kakor je naznanil zadnji list „Slov. Glasnika“, sklenil je odbor družbe sv. Mohora v svojej glavnej seji 12. julija, da bode, gledé na že naznanjene razloke, družba tudi v prihodnje sama svoj koledarček izdajala, ker bi skupna izdava z Matico utegnila iz več vzrokov na škodo biti družbi in tudi Matici sami, ki ste si toliko različni po svoji osnovi in po svojem nameru. Stem je ob enem nasvet g. Božidara Raiča rešen. Glavni namen, kterega je menda g. Raič imel, je gotovo ta, da bi po združenju obeh koledarjev se krepko širila vzajemnost med obema družbama. „Mnogo omikanejših mohorjanov pa tudi priprosti ljudje, podučeni o koristni Maticinega zavoda iz sporočila in slovstvenega blaga, bi časoma pristopali, vsaj premožnejši in razumnejši, k Matici kakor letni plačniki, in menda tudi nasprotno. Vzajemnost, in roka roko umiva, obe pa lice!“ To so lepe besede, kterim bode gotovo pritrtil vsak rodoljub. Brez združenja koledarjev pa bi se po našej misli ta lepi namen dosegl tudi tako le: Naj bi spisal kak rodoljub za maticin koledar poduččen sestavek o družbi sv. Mohorja, kteri bi na kratko razlagal delavnost te družbe ter k pristopu vabil vse maticarje, kteri niso še udje Mohorjeve družbe. Taka letna sporočila naj bi se ponavljala vsako leto in vedno bi vabila maticarje k pristopu, kterega bi se gotovo ne branil nobeden rodoljub. Znano nam je, da jih mnogo misli še zdaj, da Mohorjevo društvo izdaja same molitvene knjižice, in sploh, da nimajo pravih zapopadkov o tej izvrstnej družbi. Nasprotno naj bi koledarček sv. Mohorja podučeval svoje čitatelje v enacih sestavkih o Matici in njenej važnosti. Taka lepa vzajemnost brez vsega vnanjega zednjenja bi gotovo ne ostala brez vspeha, ena družba bi delala za drugo, sama zase, in za občin napredek slovenskega naroda. Trdno se nadjamo, da že prihodnji koledar slov. Matice nam prinese djanski dokaz takega vzajemnega delovanja, ktero nima nikakoršnih formalnih ovir; ravno tako bodo vabila v koledarčku sv. Mohorja gotovo tudi Matici pridobila marsikterega uda. Zatorej delajmo v zajemno in složno eden za drugega, vsi pa za eno svrhu: za napredek naroda našega!

Črna prst na Goriškem. Naj tudi jaz eno črno jagodo utrgam in jo „Slovenca“ ponudim. Slovenec je ves poštena duša in drugim koristen enako cveticam Črne prsti, ki daleč okoli slovê. Nemška omika je pa vendar le neko čudno zel mednj zasejala. Poslušajte! Eden naših ljudi je nemške šole študiral. Naučil se je bahati in je

tako svoje premoženje zapravil. Kaj pa zdaj? „Le nobel, dokler gre; ako ne tako pa tako!“ — Nedavno pa sta tega: „Le nobel“ 2 žandarja povabila, naj se z njima poda v nek kraj, kteremu mitukaj pravimo „berlin“, da bi 8 dni tamkaj sedel, in se malo odpočil. Sili se ni ustavljati! „Samo to prosim, ker brez penozov ne morem od doma, djal je, da se mi dovoli, da eno kozo na prodaj seboj peljem.“ Ves ljud gleda začuden; žandarja ne mislita nič hudega. Ženeta tedaj vjetega ptička v ptičnico; ptiček pa žene nov „corpus delicti“ — ukrade eno kozo, ter jo vpricho nju proda. Stavim 10 proti 1, da ne bi bil noben drug naših ljudi tega storil, — to je že seme ptuje kulture!

Razne novice.

* Iz Ljubljane: V sredo 8. t. m. je umrl čestiti g. korar vitez Grizoni, star 91 let; rojen je bil l. 1775. Umrl je bil najstarejši duhoven ljubljanskega kapteljna.

* V četrtek 9. t. m. zvečer vnel se je en kozolec napolnjen z mrvo na močvirju in ga niso mogli oteti; kako se je ogenj izcimil, se še ne ve.

* V seji, ktero so imeli novoizvoljeni svetovalci kupčijske in obrtnijske zbornice 9. t. m., sta bila izvoljena g. trgovec Supan s 14 gl. proti 2 za prvomestnika, g. Horak pa s 15 gld. proti 1 za prvomestnikovega namestnika.

* Prostovljnih deželnih strelcev se je nabralo dozdej 512, kteri so razdeljeni v 4 kompanije. Oficirje 1. in 2. kompanije smo že naznanili. Oficirji pri 3. kompaniji so: stotnik g. Schollmayer, nadlajtnant g. Drenik Mirosl., lajtnant g. Gruden; pri 4. kompaniji: stotnik g. Reyažl. Castoletto, nadlajtnant g. Junis, lajtnant g. Fabian. Nabira se je menda že končala.

* Stan bolnikov v ljubljanski bolnišnici je, kakor piše „Laib. Ztg.“, nenavadno ugoden in nizek. Na mediciničnem razredu za moške je samo 11 bolnikov. Že dolgo se ni zapazilo tako majhno število bolnikov. Da bi le dalj časa tako ostalo!

* G. Luka Jeran, mnogo zaslužen vrednik „Zg. Danice“, pričel je v zadnji „Danici“ popisovati svoje trimesečno popotovanje v sv. Deželo, kar bo gotovo vsem bralcem po godu. G. vrednik misli potem, ako se najmanj 200—300—400 naročnikov oglasi, vse proti tiskati, tako da se bo dobila lepa knjižica, ki ne bo predraga, — z naslovom: „Tri mesece na Jutro v em.“ Radi in z veseljem spominjamo tudi mi „Slovenčeve“ bralce na to delo, ki bode gotovo mično in podučno, ter naznanjamo ob enem g. vredniku, naročbo vredništva „Slov.“

* V Zagrebu in po vsej trojedni kraljevini bodo 8. septembra, kakor je napovedano bilo, obhajali veliko slovesnost hervaškega junaka N. Subic-Zrinjskega. Duhovstvo je dobilo ukaz za slovesne sv. maše in primerne cerkvene ogovore. V nadškofijskem vertu „Maksimiru“ bode ljudska veselica. Dotični odbor naznanja tudi natečaj (konkurs) 10 ces. cekinov za najlepšo Zrinjskovo popotnico. Tudi slovaška Matica bode ta spomin obhajala in Zrinjevo spominico na svitlo dala.

* Zastran Knobleharjevega spominka se je po „Danico“ to le sklenilo; Kamnosek g. Toman bo naredil černo plošo iz domačega marmorja s stebrovjem ob krajih, v sredi se bo vdela bela plošica z zlatim primernim napisom, v kterem bodo večje čertice življenja ranjcega v slov. jeziku zaznamovane, na verhu pa postavila ranjcega glava iz belega marmorja. Ta

spominek se prične, če v kratkem kdo kačega bolj primernege ne obznani, skorej izdelavati, in se postavi potem v primernem kraju v farni cerkvi sv. Kancijana ali v Škocijanu na Dolenskem, ki je rojstni kraj visoko zasluženega g. provikarja.

Duhovske zadeve.

Teržaska škofija: G. Anton Zupančič gre za duh. pomočnika v Novake. g. Janez Okorn v Boršt, g. Štefan Vuga k sv. Antonu v Terst, g. Andrej Pahor, in g. Franc Hrovat pa sta postala začasna pomorska kaplana. G. Matija Skala se je v pokoj podal.

Ljubljanska škofija: Umerla sta V. č. g. Štefan pl. vitez Grizoni, korar stolne cerkve, in g. Štefan Peterlin duh. pomočnik. R. I. P.!

Lavantinska šk.: G. Jakob Mastnak gre za l. kaplana v št. Jurje, g. Jož Turin za kapl. v Vitanje, g. Jakob Kovečvar pa v Artiče.

Račun dohodkov in stroškov za Slomšekov spominek.

(Dalje)

Opazka. Imena dariteljev prejšnega spreštevca: V Semiški dekaniji so darovali: Krašovic Anton v Adlešiču, Rozman Lovro v Starem tergu, po 2 gld. Volčič Jan. v Dragatušu 5 gld. Skubič Martin v Semiči 4 gld., Svetlin F., ravno tam, Šutaj M. v Cernomlju, Pleško Fr. v Semiču, po 1 gld. — V Gornjograški dekaniji: Florijančič Jožef v Gornjem gradu, Jug Andrej v Rečiči, po 10 gld.; Zorko Janez v Gornjem gradu, Ženl Jožef v Lučah, Janez Janez v Žolpahu, Šribar Janez v Ljubni, Pivec Gregor pri sv. Mihaeli, Orožen Valentin v Šmartnem, Dornik Kašpar v novem Sadu (Novi štifti), Bezenšek Juri v Žolpahu, po 5 gld.; Šparhakek Janez v Lučah 3 gld.; Zlatinšek Anton na Rečici 4 gld. Zbirka gosp. dr. Bleiweisa: Dr. Bleiweis J., vrednik „Novic“, 10 gld., dr. Kosta Etb., župan v Ljubljani, dr. Zupaneč Jern., c. k. notar, Sovan France posestnik, Poklukar Jož. korar, vsi v Ljubljani, po 5 gld., Lesar Anton profesor na realki, Zupan V. L. tergovec, Bleiweis J. kupec, vsi v Ljubljani, Kromer Filip župnik v Nemšk. Rovtu na Tominskem, po 3 gld.; Svetec Luka, magistratni komisar, Debevec Jožef posestnik, Vilhar Ivan tergovec, vsi Ljubljani, po 2 gld.; J. K. v Ljubljani, Stranecki, tergovec v Idriji, Ukmar Anton, župnik v Tomaji po 1 gld.

(Dalje pride.)

V Mariboru 1. avgusta 1866.

Matija Prelog,
denarnčar.

Odperta listnica.

G. P. J. župn. na V. naročnino prejeli; škoda, da niste kaj novic pristavili. Prosimo pa drugo pot! — G. S. J. v D. 4. l. nimamo nobenega več. — G. T. P. župn. v L. 87. l. 1865 tudi nimamo; „Drobt.“ še nismo dobili, o svojem času pošljemo. — G. F. L. v S.: Mi vse liste vselej redno pošiljamo; poterpite malo, da se prevažanje na železnici v red spravi, morebiti da list še pride — mi nimamo poslati nobenega več. — F. S. v R.: Vselej taki dopisi prav pridejo, — le večkrat! — G. B. B. v Ruš. tudi za Z. v Hoče; — g. B. J. pri Fari: ima g. Parp.

Dunajska borsa 14. avgusta 1866.

5% metalike	60.25
5% nacional	64.85
1860 derž. posoj	74.—
Bankine akcije	725.—
Kreditne „	143.10
London	127.—
Novi zlati	6.10
Srebro	126.50